

О. С. Капінус

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри морально-психологічного забезпечення
діяльності військ
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА

У статті аналізується психолого-педагогічна проблема виокремлення об'єктивних критеріїв, показників та рівнів оцінювання сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах.

Завдання, які стоять перед Збройними силами України на сучасному етапі, підвищують вимоги як до офіцера, так і до військової освіти, що актуалізує проблему формування професійної суб'єктної активності майбутніх офіцерів – особливої інтегральної професійно важливої якості, що визначає їхні життєві та професійні перспективи як суб'єктів військово-професійної діяльності. Тенденції розвитку військово-професійної освіти дозволяють розглядати розвиток суб'єктного потенціалу майбутніх офіцерів Збройних сил України під час їх навчання у вищих військових навчальних закладах в якості провідного фактора покращення системи військової освіти.

З урахуванням рівня відповідальності офіцера за ухвалені рішення, формування майбутнього офіцера як суб'єкта спочатку навчальної, а потім і військово-професійної діяльності є передумовою формування основних рис професійної суб'єктності офіцера Збройних Сил України.

Результатом вищої військової освіти у сучасних умовах є формування у курсантів – майбутніх офіцерів – здатності бути суб'єктом своєї життєдіяльності, адекватно реагувати на зміни, готовності до військово-професійної діяльності та здатності формувати соціальну та навчальну суб'єктність підлеглих військовослужбовців, а найголовніше – сприймати та транслювати її у своїй військово-професійній діяльності. Вимоги до особистості офіцера, що постійно зростають, обумовлюють необхідність його суб'єктного внеску в якісну зміну об'єкта діяльності, гнучкість мислення, поведінки, виваженість в ухваленні рішень, здатність усвідомлено брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності.

Здійснено обґрунтування критеріїв, показників та рівнів оцінювання сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах.

Ключові слова: суб'єкт, вищий військовий навчальний заклад, навчально-виховний процес, критерій, показник, рівень.

Постановка проблеми. Сформована система освіти майбутніх офіцерів Збройних сил України у вищих військових навчальних закладах, педагогічні вимоги та ставлення до курсантів з боку професорсько-викладацького складу та командирів підрозділів не повною мірою відповідають цілям підготовки офіцера як особливої професійної групи.

Крім цього, формування суб'єктних якостей курсантів, які необхідні для успішного виконання ними поставлених завдань, розглядається як другорядне та не пріоритетне завдання. Це є визначальним з огляду на потребу оновлення змісту освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах з урахуванням вимог до військово-професійної діяльності офіцера та його особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування суб'єктності майбутніх фахівців у процесі їхньої професійної підготовки досліджувалися з огляду на потребу розв'язання наступних актуальних проблем: розвитку особистості як суб'єкта психічної активності, саморозвитку

і творчості (К. Абульханова-Славська, А. Адлер, В. Андрєєв, А. Брушлінський, С. Максименко, А. Маслоу, Н. Олександрова, В. Петровський та ін.); розвитку суб'єкта у діяльності, навчанні та пізнанні (Б. Ананьєв, О. Асмолов, А. Брушлінський, А. Осницький, В. Селіванов та ін.); суб'єкта та суб'єктності майбутнього фахівця у процесі набуття професійної освіти (А. Акопов, Ю. Поваренков, В. Іванов, В. Куцов, С. Пелипчук, В. Шадріков, В. Ягупов та ін.), а також їх врахування у процесі підготовки конкретних фахівців (Г. Ісаєв, Г. Косарецький, В. Масленников, В. Слободчиков тощо).

У сучасних дослідженнях проблема суб'єктності розглядається у різних аспектах: з погляду становлення суб'єкта діяльності (К. Абульханова-Славська, А. Брушлінський, І. Гоголева), суб'єкта професійної діяльності (М. Галанова, В. Ягупов), суб'єкта спілкування (Б. Ананьєв, М. Каган, В. М'ясищев), суб'єкта самоактуалізації (Ю. Блінова, В. Знаков).

Стосовно формування професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах, насамперед уваги заслуговують праці педагогів і психологів (Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанський, О. Барабанщиков, І. Бех, Г. Васянович, С. Гончаренко, М. Данилов, К. Дурай-Новакова, М. Д'яченко, А. Дьомін, Л. Занков, І. Зязюн, Л. Кандилович, Л. Карамушка, Н. Коломінський, Г. Костюк, В. Кремень, І. Лернер, В. Лутай, О. Молл, В. Моляко, М. Нецадим, Н. Ничкало, А. Петровський, О. Романовський, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, В. Ягупов, М. Ярмаченко), зарубіжних учених (К. Арджіріс, Г. Емерсон, Ч. Бернард, М. Вебер, П. Друкер, Д. Макгрегор, А. Маслоу, Е. Мейо, Ф. Тейлор, А. Файоль, М. Фоллет та ін.).

Мета статті. Головною метою статті є теоретичне обґрунтування актуальної психолого-педагогічної проблеми виокремлення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів під час навчання у вищих військових навчальних закладах, оскільки вирішення зазначеного питання ще не має достатнього теоретичного та методичного обґрунтування в педагогічній науці.

Виклад основного матеріалу. Виокремлення об'єктивних критеріїв та показників рівня сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів обумовить підвищення ефективності реалізації заходів із формування майбутніх офіцерів як суб'єктів спочатку навчальної, а надалі військово-професійної діяльності.

На основі проведеного аналізу та вивчення науково-педагогічних джерел ми дійшли висновку, що серед українських і зарубіжних науковців не існує одноголосної думки щодо визначення критеріїв і показників сформованості професійної суб'єктності фахівців та майбутніх офіцерів Збройних сил України зокрема.

Результатом дослідження структурно-змістовних характеристик компонентів суб'єктної позиції особистості студента, що були у спектрі наукового пошуку О. Полухіної, є висновок про те, що критерії, які дозволяють фіксувати й аналізувати суб'єктність студента, є основними компонентами її структури, розвиток яких є показником розвитку як окремих компонентів, так й процесу освіти загалом. Серед іншого, це прагнення до особистісної й професійної самоактуалізації і самореалізації, активність, ініціативність, самостійність, відповідальність, гармонійність, вміння раціонально організувати і контролювати власну життєдіяльність, відношення до самого себе та до інших як суб'єктів власної життєдіяльності [1, с. 253].

Розглядаючи питання формування суб'єктності через змістовні орієнтири суб'єктно-розвивальної соціалізації студента, Л. Пак пропонує досліджувати цей процес у трьох напрямках: соціаль-

но-змістовному, культурно-інтеракційному та індивідуально-діяльнісному [2, с. 58].

У контексті дослідження акмеологічних аспектів професійної підготовки учителів до педагогічних інновацій, О. Шмельова вважає головним критерієм оцінки ступінь творчої готовності випускників до вирішення педагогічних завдань у професійній діяльності. Ознаками реалізації цього критерію у вищому педагогічному навчальному закладі, на думку автора, є такі: 1) система ціннісних відносин до дітей, їх творчих можливостей, які потрібно розвивати випускникам засобами навчальних дисциплін; 2) достатній рівень розвитку у студентів здібностей до майбутньої діяльності (професійно-педагогічної, духовної, спеціальної, саморозвитку, самоорганізації, самоконтролю); 3) достатній рівень розвитку професійної компетентності; 4) достатньо високий рівень професійно-педагогічного уміння у сфері конструювання авторської системи діяльності та її реалізація у спільній діяльності з учнями; 5) уміння проектувати майбутню діяльність [3, с. 37].

Ми поділяємо думку Н. Арістової, яка, провівши узагальнення поглядів науковців на проблему адекватного виокремлення критеріїв та показників оцінювання сформованості суб'єктності майбутніх фахівців, дійшла висновку, що у сучасному психолого-педагогічному дискурсі серед інших критеріїв учені виокремлюють наступні: мотиваційно-смиловий, діяльнісно-регулятивний, особистісно-регулятивний, комунікативно-компетентнісний, рефлексивний, гносеологічний, праксеологічний, аксіологічний, а також самостійність, автономність, суб'єктивну і об'єктивну готовність до реалізації професійної [4, с. 59].

Результати дослідження поглядів науковців щодо виокремлення критеріїв та показників сформованості професійної суб'єктності майбутнього офіцера вказують на відсутність єдиних поглядів на означену педагогічну проблему.

О. Бабич, досліджуючи проблему формування навчально-професійної суб'єктності офіцерів структур виховної роботи, критеріями навчально-професійної суб'єктності майбутніх офіцерів-вихователів визначає наступні: мотиваційно-сенсовий, діяльнісно-регулятивний, особистісно-регулятивний, комунікативно-компетентнісний та рефлексивний [5, с. 4].

Р. Троцький, обґрунтовуючи організаційно-педагогічні умови формування готовності курсантів вищих навчальних закладів до управлінської діяльності у процесі фахової підготовки, критеріями оцінки готовності до управлінської діяльності курсантів визначає ціннісно-регулятивний, когнітивний, праксеологічний та особистісно-рефлексивний [6, с. 188].

Досліджуючи питання становлення суб'єктності майбутніх офіцерів у військовому навчаль-

ному закладі, О. Белошицький зазначає, що зміна суб'єктивних детермінант характеризує ефективність технології та педагогічної діяльності викладачів у цілому, та виокремлює наступні оціночні компоненти, що дозволяють представити комплексну, об'єктивну оцінку становлення суб'єктності майбутніх офіцерів: мотиваційний, діяльнісно-результативний, оціночно-рефлексивний, комунікативний, соціометричний, регулятивний. Дані компоненти науковцем були визначені як критерії оцінки суб'єктності [7, с. 214].

Узагальнюючи напрацювання науковців та з урахуванням проведеного аналізу науково-педагогічних джерел, можна зробити висновок, що серед науковців немає одноголосної думки щодо визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної суб'єктності майбутніх фахівців та майбутніх офіцерів Збройних сил України зокрема.

З урахуванням особливостей, притаманних підготовці курсантів у вищих військових навчальних закладах, критерії сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів визначаємо як мірило оцінювання рівня їх готовності до військово-професійної діяльності, об'єктивну ознаку відповідного рівня. Об'єктивність оцінювання сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів пов'язуємо з тим, наскільки визначені критерії співвідносяться із вимогами до кожного критерію та рівнем оцінювання, їх теоретичною обґрунтованістю і практичною значущістю для майбутньої військово-професійної діяльності, діагностичністю та прогнозованістю.

Визначене трактування понятійного апарату дослідження рівня сформованості професійної суб'єктності виходить із розуміння основоположних підходів оцінки її рівня, що обумовлюється багатогранністю вимог до професійної діяльності офіцера, чітко регламентованими та визначеними характеристиками й ознаками військово-професійної діяльності, необхідністю охоплення усіх її аспектів та з урахуванням ступенів їх вияву.

На підставі проведеного аналізу наукових джерел, особистого досвіду підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ, виокремлено критерії оцінки рівня сформованості професійної суб'єктності майбутнього офіцера Збройних сил України під час навчання у вищих військових навчальних закладах. Такими критеріями є ціннісно-мотиваційний, когнітивно-ресурсний, діяльнісно-результативний та рефлексивний-оціночний. Характеристику критеріїв визначаємо за їх якісними показниками.

Так, ціннісно-мотиваційний критерій сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України визначає особистісну й професійну зацікавленість майбутнього офіцера в оволодінні професійними знаннями та вміннями, рівень сформованості ціннісних орієн-

тацій, наявність стійких мотивів до поглибленого й успішного вивчення фахових дисциплін, потребу у досягненні позитивних результатів у навчанні та практичній військово-професійній діяльності. Цей критерій також виявляється у сукупності індивідуальних особистісних рис курсантів, їхніх якостей і схильностей, моральних цінностей, що дають змогу майбутнім офіцерам розуміти важливість та необхідність військово-професійної діяльності, роль і місце офіцера у виконанні службово-бойових завдань.

Ціннісно-мотиваційний критерій сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України характеризується такими якісними показниками:

1. Наявність інтересу та стійкої мотивації до військової служби, зацікавленості та потреби у здійсненні професійної діяльності як офіцера Збройних сил України.

2. Наявність стійких ціннісних орієнтацій (патріотизм, прагненням стати офіцером, професійний саморозвиток, активність, відповідальність, самоорганізація).

3. Прагнення до отримання нових знань та умінь, постійного професійного та особистісного саморозвитку, самоосвіти, особистісного самовдосконалення й професійного зростання.

Когнітивно-ресурсний критерій являє собою сукупність фахових військово-професійних знань та умінь, що необхідні майбутнім офіцерам для реалізації службово-бойових завдань під час військової служби, наявність стійкого переконання у самореалізації як офіцера Збройних сил України, сформованість лідерських компетенцій.

Показники когнітивно-ресурсного критерію є такими:

1. Знання сутності військово-професійної діяльності як офіцера Збройних сил України, особливостей формування професійно-важливих якостей у підпорядкованого особового складу.

2. Здатність застосовувати набуті знання та вміння під час службово-бойової діяльності, наявність стійкої потреби пошуку нестандартних та нетипових варіантів дій в умовах раптової зміни обстановки.

3. Здатність ухвалювати управлінські рішення, забезпечувати їх виконання підлеглими.

4. Сформованість лідерських якостей та здатність їх формування у підлеглих.

Діяльнісно-результативний критерій сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів включає у себе професійні компетенції, що виявляються в уміннях і навичках організовувати та здійснювати практичну військово-професійну діяльність, забезпечувати виконання рішень, їх контроль та корегування, ефективно управляти підпорядкованим особовим складом, формувати та підтримувати професійну мотивацію підлеглих

на виконання завдань військової служби, здатність формувати професійну суб'єктність підпорядкованого особового складу.

Показники сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів у зазначеному напрямі за цим критерієм визначені такі:

1. Якість та глибина професійних знань та умінь, уміння виконувати службово-бойові завдання у різних видах обстановки.

2. Здатність ефективно управляти процесом формування, підтримання та відновлення професійного розвитку підлеглих та мотивації їх до оволодіння військово-професійними знаннями і вміннями та виконання завдань військової служби.

3. Володіння психолого-педагогічними вміннями та навичками ефективного управління військовими колективами, розвитку лідерських якостей у підпорядкованого особового складу.

4. Здатність формувати професійну суб'єктність підпорядкованого особового складу.

Рефлексивно-оціночний критерій сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів характеризується сформованістю здатності до самопізнання, аналізу власної професійної діяльності та її результатів, здатністю до побудови стратегій самоосвіти й професійного самовдосконалення на основі самоаналізу службової діяльності, саморегуляції діяльнiсної та поведінкової активності.

Цей критерій формують такі показники:

1. Здатність аналізувати власну військово-професійну діяльність, нести відповідальність за результати виконання завдань військової служби.

2. Здатність здійснювати об'єктивну оцінку власних знань і вмінь щодо виконання службово-бойових завдань.

3. Здатність до побудови стратегій самоосвіти та професійного самовдосконалення, саморегуляції діяльнiсної та поведінкової активності.

На нашу думку, з огляду на специфічні особливості прояву професійної суб'єктності у військово-професійній діяльності військовослужбовця та майбутнього офіцера зокрема, доцільним вбачається виділити чотири рівні сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів Збройних сил України під час навчання у ВВНЗ: низький, середній, достатній і високий.

Низький рівень сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів Збройних сил України визначається як такий, за якого курсанти не демонструють зацікавленість в обраній професії, мотивація до військово-професійної діяльності є низькою та обумовлена можливістю використання матеріальних стимулів та гарантій соціального захисту офіцерів, ціннісні орієнтації (патріотизм, професійний саморозвиток, відповідальність та самоорганізація) належно не сформовані; майбутні офіцери мають фрагментарні

теоретичні знання та виявляють байдуже ставлення до отримання нових знань та умінь, відсутні мотиви до поглибленого й успішного вивчення фахових дисциплін; низькою є потреба у досягненні позитивних результатів у навчанні та практичній військово-професійній діяльності; потреба у постійному професійному саморозвитку, самоосвіті, особистісному самовдосконаленню не розвинена; відсутній інтерес до пошуку нетипових варіантів вирішення службово-бойових завдань; мають труднощі у реалізації функцій і напрямів військово-професійної діяльності; не вміють задіяти ресурси ВВНЗ у вирішенні проблемних питань розвитку як особистості та військового професіонала; відсутнє розуміння значущості та необхідності військово-професійної діяльності як офіцера Збройних сил України; знання щодо порядку ухвалення управлінських рішень є недостатніми та поверхневими; низькими є вміння виконувати службово-бойові завдання у різних умовах обстановки; лідерські якості не сформовані; низькою є здатність до аналізу власної військово-професійної діяльності та об'єктивної оцінки власних знань та умінь; побудова стратегії самоосвіти та професійного самовдосконалення не здійснюється; саморегуляція діяльнiсної та поведінкової активності реалізується епізодично та поверхнево.

Середній рівень сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів Збройних сил України визначається як такий, за якого курсанти зацікавлені в обраній професії, але мотивація до військово-професійної діяльності є нестійкою; мають середній рівень теоретичних знань, мотиви до поглибленого й успішного вивчення фахових дисциплін є поверхневими та нестійкими; потреба у досягненні позитивних результатів у навчанні та практичній військово-професійній діяльності має прояв на рівні виконання мінімально можливого обсягу завдань, інтерес до пошуку нетипових варіантів вирішення службово-бойових завдань обумовлений відсутністю нормативних варіантів дій; рівень розуміння значення та необхідності військово-професійної діяльності як офіцера Збройних сил України є базовим; знання щодо порядку ухвалення управлінських рішень базуються на інтерпретації власного та скопійованого досвіду; прояв лідерських якостей не системний; аналіз власної військово-професійної діяльності та об'єктивна оцінка власних знань та умінь є поверхневою та необ'єктивною; стратегія самоосвіти та професійного самовдосконалення орієнтована винятково на отримання перспектив просування по службі; саморегуляція діяльнiсної та поведінкової активності відбувається епізодично.

Достатній рівень сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів Збройних сил України визначається як такий, за якого курсанти демонструють зацікавленість в обраній професії,

мотивовані на військово-професійну діяльність, достатнім є рівень сформованості ціннісних орієнтацій (патріотизм, професійний саморозвиток, відповідальність та самоорганізація); мають рівень теоретичних знань та умінь на рівні, що дозволяє виконувати завдання за призначенням; має місце наявність потреби у досягненні позитивних результатів у навчанні та практичній військово-професійній діяльності, постійному професійному саморозвитку, самоосвіті, особистісному самовдосконаленню; інтерес до пошуку нетипових варіантів вирішення службово-бойових завдань присутній; реалізація функцій і напрямів військово-професійної діяльності відбувається згідно з визначеними нормативними вимогами; достатньо сформованим є розуміння значущості та необхідності військово-професійної діяльності як офіцера Збройних сил України; рівень знань щодо порядку ухвалення управлінських рішень є достатніми для вирішення типових завдань; наявні вміння виконувати службово-бойові завдання у різних умовах обстановки; лідерські якості сформовані; здатні до аналізу власної військово-професійної діяльності та об'єктивної оцінки власних знань та умінь; систематично здійснюється побудова стратегії самоосвіти та професійного самовдосконалення; саморегуляція діяльнісної та поведінкової активності реалізується у повній мірі.

Високий рівень сформованості професійної суб'єктності у майбутніх офіцерів Збройних сил України визначається як такий, за якого курсанти демонструють виняткову зацікавленість в обраній професії, мотивація до військово-професійної діяльності є вкрай високою; ціннісні орієнтації є сформованими та мають прояв у повсякденній діяльності та військовій службі, прояв патріотизму обумовлений любов'ю до Батьківщини та обраної професії, здійснюється постійний професійний саморозвиток, має місце високий рівень відповідальності за виконання завдань; майбутні офіцери мають ґрунтовні теоретичні знання та демонструють наполегливе бажання отримання нових знань та умінь, сформовані мотиви до поглибленого й успішного вивчення фахових дисциплін; потреба у досягненні високих результатів у навчанні та практичній військово-професійній діяльності є визначальною у діяльності; здійснюється постійний професійний саморозвиток, самоосвіта, особистісне самовдосконалення; інтерес до пошуку нетипових варіантів вирішення службово-бойових завдань є постійним; реалізації функцій і напрямів військово-професійної діяльності відбувається на високому рівні; розуміння значущості та необхідності військово-професійної діяльності як офіцера Збройних сил України є визначальним у професійній діяльності; знання щодо порядку

ухвалення управлінських рішень є ґрунтовними; вміння виконувати службово-бойові завдання у різних умовах обстановки та лідерські якості сформовані та мають постійний прояв; рівень розуміння та здатності формування професійної суб'єктності підпорядкованого особового складу є високим; аналіз власної військово-професійної діяльності та об'єктивна оцінка власних знань та умінь є систематичною, ґрунтовною та об'єктивною; стратегія самоосвіти та професійного самовдосконалення вибудовується та корегується протягом навчання та військової служби; саморегуляція діяльнісної та поведінкової активності здійснюється постійно та ефективно.

Висновки та пропозиції. Розроблені критерії, показники та рівні не вичерпують всебічність процесу та результату військово-професійної підготовки курсантів у вищих військових навчальних закладах, разом з тим створюють передумови оцінки сформованості професійної суб'єктності майбутніх офіцерів, є логічним завершенням характеристики авторської концепції та будуть покладені в основу дослідно-експериментальної роботи.

Список використаної літератури:

1. Полухина О.П. Структурно-содержательная характеристика компонентов субъектной позиции личности студента на примере психолога. Вестник Тамбовского университета. Гуманитарные науки. Педагогика и психология. 2010. Вып. 5 (85). С. 250–254.
2. Пак Л.Г. Смысловые ориентиры субъектно-развивающей социализации студента вуза. Педагогический журнал Башкортостана. 2010. № 5 (30). С. 58–63.
3. Шмелева Е.А. Акмеология в профессиональной подготовке учителя к педагогическим инновациям. Высшее образование сегодня. 2010. № 6. С. 37–39.
4. Арістова Н.О. Формування критеріїв діагностики рівнів сформованості мотивації вивчення іноземної мови студентів вищих нелінгвістичних закладів освіти. Вища освіта України. 2008. № 1. С. 58–63.
5. Баби́ч О.М. Формирование учебно-профессиональной субъектности офицеров-воспитателей в процессе обучения в военном вузе: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Воронеж, 2012. 12 с.
6. Троцький Р.С. Формування готовності до управлінської діяльності у курсантів вищих навчальних закладів МВС України у фаховій підготовці: дис. ... кан. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 306 с.
7. Белошицкий А.В. Становление субъектности будущих офицеров в военном вузе: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. Воронеж, 2009. 373 с.

Kapinus O. Criteria, indicators and levels of future professional subjectivity of the future officer

The article analyzes the psychological and pedagogical problem of distinguishing objective criteria, indicators and levels of evaluation of the formation of professional subjectivity in future officers during training in higher military educational institutions.

The tasks facing the Armed Forces of Ukraine at the present stage raise the requirements both for the officer and for military education, which actualizes the problem of forming the professional subjective activity of future officers – a special integral, professionally important quality that determines their life and professional perspectives as subjects of military-professional activity. The tendencies of the development of military vocational education allow to consider the development of the subject potential of future officers of the Armed Forces of Ukraine during their training in higher military educational institutions as a leading factor in improving the system of military education.

Taking into account the level of responsibility of the officer for the decisions made, the formation of the future officer as the subject of initial training, and then military and professional activities, is a prerequisite for the formation of the main features of the professional subjectivity of the officer of the Armed Forces of Ukraine.

The result of higher military education in modern conditions is the formation of cadets – future officers of the ability to be the subject of their lives, respond adequately to changes, readiness for military-professional activity and the ability to form the social and educational subjectivity of subordinate servicemen, and most importantly – to perceive and broadcast it in its military-professional activities. The requirements to the constantly growing personality of an officer determine the need for his subject contribution to a qualitative change in the object of activity, flexibility of thinking, behavior, weight in decision-making, the ability to consciously assume responsibility for the results of its activities.

Substantiation of criteria, indicators and levels of evaluation of the formation of professional subjectivity in future officers during training in higher military educational institutions is grounded.

Key words: subject, higher military educational institution, educational process, criterion, indicator, level.